

BÍRÁLATI VÉLEMÉNY

Dr. VÓKÓ GYÖRGY:
BŰNELKÖVETŐK JOGKORLÁTOZÁSA JOGÁLLAMBAN
CÍMŰ,

MTA DOKTORI ÉRTEKEZÉSÉRŐL

Tisztelt Bíráló Bizottság!

A jelentős terjedelmű, két tekintélyes kötetben helyet kapó (érdemben 738, a mellékletekkel együtt azonban összesen 861 oldalas) doktori disszertáció a mű tényleges tartalmát visszatükröző és lényegében lefedő, rendkívül frappáns, „*Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban,*” címet viseli. *A szerző a témát dicséretesen széles kontextusba helyezve taglalja,* bár véleményem szerint, helyenként talán túlzott léptékekkel és kisebb szerkezeti aránytalanságokkal. A szerzőt a precizitás, a teljességre törekvés igénye vezérli, ezért a téma számos aspektusát rendkívüli részletességgel tárgyalja, ami a mű terjedelmét nagymértékben megnöveli, és valamivel nehezebbé teszi a fő gondolatmenet markáns kirajzolódását. A téma ilyen nagy ívű tárgyalásának azonban fontos hozadéka az összefüggések és a háttérükben álló tényezők, okok rendszerének dinamikus feltárása, a rendszer-szemléletű megközelítés, a gazdag és szabatos információ- és fogalomrendszer. A disszertációt az előbbiek okán, összhatásában olyan kiváló munkának, értékes alkotásnak tartom, amely amellet, hogy *komoly tudományos értéket képvisel, a kodifikáció, az oktatás és a gyakorlat számára is kitűnően hasznosítható, jelentős alapműnek tekinthető.*

A disszertáció témaválasztása kiváló, a mű aktuális és fontos kérdéseket taglal, tartalmi szempontból igen magas színvonalon. A munka tükrözi a szerző alaposágát, precizitását, elmélyült szakmai ismereteit, markánsan megjeleníti ugyanakkor a szerző határozottságát és kritikus szellemét is.

Szerkezetileg a disszertáció első kötete az I.-XI. Fejezetet tartalmazza (389.o.), míg a második kötet a XII. Fejezettől a XV. Fejezetig terjedő részt, illetve a zárógondolatokat, (389 - 739.o.) továbbá a táblázatokat, kartogramokat (1-69.o.) és az irodalomjegyzéket (1.-53.o.) öleli fel. A disszertáció terjedelme mindösszesen tehát 861. oldalt tesz ki.

A mű (a zárógondolatokon és mellékleteken kívül) lényegében 6 főcím alatt szerepeltetett részből áll, nevezetesen: Bevezetés; Történeti rész (I.-III. Fejezet); A büntetés és végrehajtása komplex értelmezéséről (IV.-VII. Fejezet); Nemzetközi követelményrendszer és a külföldi tapasztalatok (VIII.-IX. Fejezet); A jogi helyzetről (X.-XII. Fejezet) illetve A jog gyakorlati érvényesülése és garanciák (XIII.-XV. Fejezet).

A főcímek alatt szereplő részek folyamatosan számozott fejezetekből állnak. A szerkezet formális szempontból nem túl szerencsés, mivel maguk az egyes fő részek nem számozottak. A Fejezeteknél ezen túlmenően is van egy kis zűrzavar, ugyanis az I. Fejezet megjelölés a tartalomjegyzék alapján a történeti részben van, ám ténylegesen a sorrendben az első rész, azaz a Bevezetés főcím alatt szereplő, „Bevezető és alapvető megfontolások” elé került. A sorrendben a második főcím, azaz a „Történeti rész” első fejezete viszont, a tartalomjegyzéktől eltérően, ténylegesen, a szövegben nem kapott számozást. A II. fejezetnél, a tartalomjegyzék szerint, valamint a tényleges szövegben egyaránt helyreállt a sorrend, végül minden a helyére került.

Az előbbieken említett problémákon túl, a tartalomjegyzék címei helyenként nem teljesen azonosak a szövegben szereplő címekkel¹, vagy egyenesen hiányoznak.² Ezen túlmenően, a fejezetcímek helyenként túl hosszúak és részletezőek.³

A disszertáció óriási terjedelme, valamint a téma rendkívül széles kontextusban történő tárgyalása miatt, a könnyebb áttekinthetőség érdekében, véleményem szerint célszerűbb lett volna egy jóval tagoltabb, átláthatóbb és világosabb szerkezet kialakítása. A szerkezeti tagolásban az egyes részek és fejezetek címeinek, alcímeinek gondosabb megfogalmazásában röviden, konkrétan, és adekvátan kellene tükröződnie a tartalomnak. Ez a XII. Fejezetben tökéletesen sikerült is, itt a fejezeten belül több cím és alcím is van, amely sokkal áttekinthetőbbé teszi a szerkezetet. Ez a tagoltság azonban nem jelenik meg a tartalomjegyzékben, csupán a tényleges szövegben.

¹ Így a harmadik és negyedik résznél a tartalomjegyzékben szereplő cím mellett, a „rész” is feltüntetésre került

² A tartalomjegyzékben az ötödik rész címe: A jogi helyzetről. A szövegben azonban ez hiányzik, az adott oldalon már csak a XI. fejezet címével találkozhatunk.

³ pl. 372.o.

A disszertáció hatalmas terjedelmét is figyelembe véve, a mű rendkívül gondos összeállítása következtében, alig néhány, szinte említésre sem méltó, *apró gépelési hibát, elírást tartalmaz*. A szerző stílusára jellemző hosszú, terjedelmes, de igényes mondat szerkesztés is csupán egy helyen jelentett kétszeri elolvasást igénylő, értelmezési problémát.⁴

Az irodalomjegyzék rendkívül gazdag, az idézetek pontosak, a *forrás-megjelölés* - alig néhány kivételtől⁵ eltekintve - *precíz*. Az *ismétléseket*, néhány markáns kivételt leszámítva⁶ a szerzőnek jórészt sikerült elkerülnie. A disszertáció *stílusa kiváló, nyelvezete szép és változatos, terminológiája pontos*.

A *tartalmi kérdésekre áttérve*, ismételten hangsúlyoznám, hogy a munka *témája aktuális*, a mű *tartalmilag* rendkívül gazdag és *hézagpótló jelentőségű*. Szinte hiánytalanul feldolgozza a vonatkozó hazai és főbb vonatkozásban a külföldi szakirodalmat, valamint a jogszabályanyagot, illetve a joggyakorlatot. Foglalkozik többek között a főbb büntetési elméletekkel, a büntetés-végrehajtás történetével, rendszerével, a büntetés-végrehajtási rezsimmel, az emberi jogi kérdésekkel, a büntetés-végrehajtási jogviszonyban állók, illetve elítéltek jogi helyzetével, a fogvatartottak helyzetével, beleértve a fiatalok és nők speciális helyzetét is.

Elismerésre méltó a szerző kutatásainak színvonala és jelentősége, így különösen az utógondozással kapcsolatos eredmények és azok kapcsán felvetett javaslatok. Ez utóbbi kutatás fontos elemének tartom többek között az eredmények nemek szerinti statisztikai bontását. A *téma gender vonatkozású* alapkérdéseinek a további fejezetekben történő felvetése kapcsán,⁷ „a megkülönböztetés tilalma” körében, a szerző utal arra, hogy „A hatóságoknak nem csupán a női fogvatartottakat érintő szabályok rendelkezéseit kell betartaniuk, hanem kiemelt figyelmet kell fordítaniuk ezen börtönnépesség társadalmi és pszichológiai igényeire is, amikor a fogvatartás valamely aspektusát érintő határozatokat hoznak. A fogvatartott nők,

⁴ 357.o.

⁵ pl. 178.o. ahol hiányzik Monika Latec, Karakasev, Rzeplinski nézeteire utalás mellől a forrás megjelölés. Hasonlóan, a 191.o.-on Horváth Tibor, Györgyi Kálmán, illetve Nagy Ferenc monográfiájára utalásnál hiányoltam a mű megjelölését a lábjegyzetben, bár kétségtelenül kikereshető az irodalomjegyzékből.

⁶ pl. a disszertáció bevezetésében és a 299. oldalon egyaránt szereplő, három híres aforizma, vagy a tézisek 2. és 3. oldalán szereplő „Az egész rendszer lehet az alap...”

⁷ 438.-440. o.

mint kisebbség, a büntetés-végrehajtási rendszeren belül, könnyen lehet hátrányos megkülönböztetés tárgya, ezért a hatóságoknak – utalva a (2003) 23. ajánlás 30. b. bekezdésében foglaltakra – pozitív intézkedéseket kell hozniuk. A nők sajátos szükségletei a legkülönbözőbb aspektusokat érintik, azokat nem szabad főképpen orvosi jellegűeknek tekinteni. Külön erőfeszítések szükségesek azon, nőket illetően speciális szolgáltatásoknak a biztosításához, amelyeket azoknak a nőknek kell nyújtani, akik testi, lelki bántalmazás, vagy nemi erőszak sértettjei voltak.”⁸

A nők speciális helyzetének tárgyalása kapcsán, az e tárgyban végzett kutatások, megjelent tanulmányok közül néhányat (így pl. az OKRI 2001. évi⁹ valamint a CEU 2005. évi¹⁰ kutatásainak) említésre érdemesnek tartok. A 1990-es évektől a fogvatartottakról megjelent hazai tanulmányok többsége a büntetés-végrehajtási intézetek, illetve az elítéltek helyzetét általánosságban vizsgálta. A kifejezetten a női elítéltek helyzetét bemutató hazai kutatások sorában ezért az OKRI, illetve a CEU kutatásainak fontos szerepe van. A női elítéltek helyzetének kérdéseivel a hosszú múltra visszatekintő, tekintélyes nemzetközi szervezet, az International Penal and Penitentiary Foundation 2007-ben, Lengyelországban megtartott „Minorities and cultural diversity in prison” című kollokviumának egyik előadása is foglalkozott.¹¹

A büntetés-végrehajtási jog önmagában is rendkívül széles terület, amely a büntetőjogi büntetések és intézkedések gazdag tárházának a végrehajtásával kapcsolatos jogviszonyok szabályozását öleli fel. Ez a végrehajtás hatálya alatt álló személyek jogi helyzetét, a jogérvényesítés módjait, garanciát, a végrehajtásban közreműködő intézményrendszer feladatait, működési feltételeit, mechanizmusait, stb. is felöleli. A büntetés-végrehajtási jog forrásai, pedig - ahogyan a szerző maga is rámutat¹²- összességében, több jogág területén

⁸ 439.- 440.o.

⁹ Fehér Lenke - Parti Katalin: Nők a börtönben. Kriminológiai Tanulmányok, OKRI, Budapest, 2002. évi 39. szám. 212-238. vagy Fehér Lenke - Parti Katalin: A női elítéltek helyzete a büntetés-végrehajtásban. Börtönügyi Szemle, Budapest, 2003. évi 3. szám. p. 19-34.

¹⁰ Women, integration and Prison: An Analysis of the Processes of Socio-Labor Integration of Women after Prison in Europe. Work Package 8. Hungarian Country Report. Prepared by Herta Tóth, supported by Violetta Zentai and Andrea Krizsán. 2005. Budapest. p. 97.

¹¹ Prof. Jean-Paul Céré : La situation des femmes incarcérées. Le cas de la France dans une perspective européenne)

¹² 269.o.

találhatók meg. Ennek fényében, még fokozottabban kiemelésre érdemes, hogy a disszertáció szerzője a téma komplex taglalása során, nem feledkezik meg a bűncselekmény áldozatáról sem. *A sértett jogait, jogi helyzetét a büntető eljárásban, a kompenzáció, a mediáció problémáit a disszertáció több helyen is érinti, tárgyalja, és határozottan állást foglal az áldozatok jogi helyzete továbbfejlesztése kérdésében.* A szerző kifejezett állásfoglalása szerint „a jövőben fontosnak tűnik jóvátételt nyújtani majd a jogaiban megsértett egyénnek, még ha csak oly módon is, hogy a büntetés jellege ne zárja ki a jóvátétel lehetőségét. Például a pénzbüntetéseket majd elsősorban az áldozatok kártalanítására kellene fordítani és a szabadságvesztést oly módon végrehajtani, hogy az elítéltet a sértett kártalanítására sarkallja.”¹³

Igen nagy erénye a disszertációnak a téma sokszínű, interdiszciplináris megközelítése, az *elmélet és a gyakorlat ötvözése*, a vonatkozó *hazai és nemzetközi szakirodalom és joggyakorlat* széleskörű, elemző feldolgozása. A büntetést, a büntetés elméleti valamint a büntetés-végrehajtás elméleti kérdéseit *történeti és nemzetközi* aspektusból is részletesen végigvezetve, a szerző vizsgálja a *társadalmi- gazdasági-jogi környezet* szerepét, rámutat a fejlődés szükségességére, okaira, ismerteti főbb állomásait, valamint *kritikailag elemzi* a jogalkotás és jogalkalmazás egyes lépéseit.

A disszertáció *új tudományos eredményei* közé tartozik a téma sokszínű, különböző szinteken és aspektusból történő megközelítése. Ennek során, a szerző, többek között a téma *büntetőjogi, büntető eljárásjogi és büntetés-végrehajtási* aspektusait is bemutatta. A gazdag jogirodalmi háttér birtokában, a szerző az *elmélet és joggyakorlat* szintézisére törekedett. Emellett a *jogtörténeti és az összehasonlító jogi* szemlélet érvényesítése, a bőséges és minőségi *kutatási eredményekre történő hivatkozás*, azoknak a saját kutatási eredmények, az elmélyült szakmai tudás birtokában történő elemzése is a munka erényei közé sorolható. A téma *hazai, nemzetközi aspektusainak kibontása, az uniós jog érvényesülése* szempontjából történő vizsgálata, az *interdiszciplináris szemléletmód* érvényesülése, mind-mind rendkívül pozitív adalékok a szerző tekintélyes terjedelmű, nagy ívű, tartalmilag kiváló és rendkívül meggyőző munkájához.

¹³ 226.o.

Tisztelt Bíráló Bizottság!

Dr. Vókó György „Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban” című MTA doktori értekezését kiváló munkának tartom. A szerző alapos, széleskörű kutatómunkát végzett. Ennek során áttekintette a büntetés tanát, a büntetési rendszerek, a büntetés-végrehajtás történetét, ismertette fejlődésének főbb állomásait, beleértve a nemzetközi aspektusok, a nemzetközi szakirodalom feldolgozását is. Feltárta, rendszerezte és elmélyülten feldolgozta a büntetés-végrehajtási jog főbb kérdéseinek elméleti és gyakorlati vonatkozásait. Áttekintette a bűnelkövetőkkel szemben alkalmazható jogkorlátozás jogállami eszközeit, és garanciáit, elemezte továbbá a nemzetközi bíróságok jogfejlesztő tevékenységét, ítélkezési gyakorlatát. Mindezt igen széles kontextusba helyezve, rendkívül magas színvonalon, újszerű megközelítésben, egyéni látásmóddal, az elméleti és gyakorlati aspektusok szintézisére törekedve tárgyalja. *A szerző disszertációja hiteles adatokat, jelentős, eredeti, új tudományos eredményeket tartalmaz, amelyek hozzájárulnak a tudomány továbbfejlődéséhez. Az értekezés mindenben megfelel a doktori munkával szemben támasztott feltételeknek. A véleményalkotás során, az értekezés egyes részeivel kapcsolatban néhány kritikus megállapítást tettem, amely azonban nem von le a mű általános értékéből.*

A fentiek alapján, tisztelettel javaslom, hogy a Bíráló Bizottság indítványozza az MTA Doktori Tanácsának a disszertáció nyilvános vitára bocsátását, és a bírálati eljárás eredményeként, a doktori mű elfogadását.

Budapest, 2011. augusztus 10.

Dr. Fehér Lenke

az állam-és jogtudomány kandidátusa